

Sygn. akt IV CSK 570/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 sierpnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

w sprawie z powództwa Kredyt Banku SA w Warszawie
przeciwko Ryszardowi i Alicji B.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 sierpnia 2011 r.,
skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 26 maja 2010 r.,

- I. **uchyla zaskarżony wyrok w części utrzymującej nakaz zapłaty Sądu Okręgowego z dnia 9 lutego 2009 r., co do odsetek od kwoty 390000 zł, co do kwoty 134672,88 zł z odsetkami i rozstrzygającej o kosztach procesu (pkt I) oraz oddalającej apelację w tej części (pkt II) i orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego,**
- II. **oddala skargę kasacyjną w pozostałym zakresie.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 29 września 2009 r. Sąd Okręgowy utrzymał w mocy nakaz zapłaty, nakazujący pozwanym, aby zapłacili solidarnie na rzecz powódki 524 672,88 zł, z ustawowymi odsetkami od dnia 7 grudnia 2008 r. do dnia zapłaty, oraz ograniczający ich odpowiedzialność do nieruchomości obciążonej hipoteką i do wysokości hipoteki.

Sąd ustalił, że w dniu 13 czerwca 2001 r. Polski Kredyt Bank SA w Warszawie i Prosper Bank Oddział oraz „R.” sp. z o.o., reprezentowana przez Marka B. i Jacka B., zawarli umowę o kredyt obrotowy, związany z prowadzoną przez Spółkę działalnością gospodarczą, w kwocie 750 000 zł na okres od dnia 13 czerwca 2001 r. do dnia 30 maja 2002 r. Kredyt został zabezpieczony m.in. hipoteką zwykłą umowną w kwocie 390 000 zł wraz odsetkami należnymi kredytodawcom na warunkach określonych w umowie.

Zgodnie z aneksem nr 1 z dnia 3 grudnia 2001 r. do przytoczonej umowy kredytowej, powódka, na podstawie zawartej dnia 31 lipca 2001 r. z Polskim Kredyt Bankiem SA w Warszawie umowy sprzedaży zorganizowanej części przedsiębiorstwa, stała się wierzycielem z tej umowy kredytowej. Zmianie uległ także numer umowy kredytowej z /.../ na /.../.

W dniu 11 lutego 2002 r. „R.”, reprezentowany przez Jacka B. i Marka B., i Kredyt Bank SA w zawarli porozumienie windykacyjne dotyczące sposobu spłaty kredytu. Ostateczny termin spłaty kredytu strony ustaliły na dzień 31 grudnia 2005 r., a wierzytelności z tytułu odsetek - na dzień 31 grudnia 2006 r. Z powodu niedotrzymania warunków porozumienia windykacyjnego, powódka w dniu 4 listopada 2003 r. wypowiedziała je ze skutkiem natychmiastowym, tj. z dniem 6 listopada 2003 r. (data doręczenia wypowiedzenia). Pismem z dnia 31 października 2008 r. wezwała pozwaną, jako dłużników hipotecznych, do zapłaty solidarnie 390 000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 31 października 2005 r. do dnia zapłaty.

Sąd nie uwzględnił zarzutu pozwaną, że dochodzone roszczenie uległo przedawnieniu, albowiem bieg terminu przedawnienia wierzytelności z tytułu umowy kredytowej uległ przerwaniu na skutek czynności podejmowanych przez

powódkę bezpośrednio w celu zaspokojenia roszczenia (art. 123 § 1 k.c.). W dniu 4 lutego 2004 powódka wystawiła bankowy tytuł egzekucyjny, zaopatrzony dnia 1 kwietnia 2004 r. w klauzulę wykonalności. W dniu 15 września 2004 r. złożyła wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, które zostało częściowo umorzono w dniu 12 lipca 2006 r. Kolejny wniosek o wszczęcie egzekucji został złożony w dniu 20 lutego 2008 r.

Również za nieuzasadniony Sąd pierwszej instancji uznał zarzut pozwanych, że oświadczenie o ustanowieniu hipoteki jest nieważne, ponieważ zostało złożone pod wpływem błędu.

Sąd nie znalazł także podstaw do ograniczenia odpowiedzialności pozwanych do wysokości hipoteki obciążającej ich nieruchomości, tj. do kwoty 390 000 zł. Podkreślił, że hipoteka zabezpiecza wierzytelność powódki wraz z odsetkami należnymi na warunkach określonych w umowie kredytowej (art. 69 u.k.w.h.). Uzasadnione jest zatem roszczenie o odsetki za opóźnienie w spłacie kredytu w zakresie wskazanym w art. 1025 § 3 k.p.c.

Sąd Okręgowy uznał również za pozbawione podstaw zarzuty pozwanych dotyczące ustanowienia hipoteki na rzecz innego podmiotu niż powód i braku zawiadomienia pozwanych o przejściu uprawnień z umowy kredytowej na powoda. Pozwani otrzymali bowiem zawiadomienia o zmianie treści wpisów w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości obciążonej hipoteką.

Zdaniem Sądu, powódka nie naruszyła również art. 76a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r., Nr 72, poz. 605) przewidującego obowiązek banku powiadomienia w sposób określony w umowie osób będących dłużnikami banku z tytułu zabezpieczenia kredytu o opóźnieniach w spłacie kredytu. Umowa kredytowa z dnia 13 czerwca 2001 r. nie przewidywała bowiem takiego obowiązku. Powódka nie miała zatem obowiązku powiadomienia pozwanych o zawarciu porozumienia kredytowego, a następnie o jego wypowiedzeniu. Brak powiadomienia nie miał więc wpływu na rozpoczęcie i przerwanie biegu terminu przedawnienia

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że utrzymał w mocy nakaz zapłaty co do kwoty 390 000 zł z

11,5% odsetkami od dnia 7 grudnia 2008 r. do dnia 14 grudnia 2008 r. i z 13% odsetkami od dnia 15 grudnia 2008 r., co do kwoty 134 672,88 zł z 13% odsetkami od 5 stycznia 2009 r. i w części rozstrzygającej o kosztach procesu, a w pozostałej części uchylił nakaz zapłaty i oddalił powództwo, oddalił apelację w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu apelujących, że Sąd pierwszej instancji wydał nakaz zapłaty z naruszeniem art. 485 § 2a, 3 i 4 k.p.c., polegającym na wydaniu nakazu, mimo braku dokumentów potwierdzających istnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Podstawą do wydania nakazu zapłaty był bowiem złożony przez powódkę dokument urzędowy w postaci odpisu zwykłego z księgi wieczystej z wypisem hipoteki ustanowionej na jej rzecz (art. 485 § 1 pkt 1 k.p.c.). Powołując się na art. 3 ust. 1 i art. 71 u.k.w.h., Sąd podkreślił, że hipoteka korzysta z domniemania wpisania jej zgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy oraz że domniemanie istnienia prawa wynikającego z wpisu hipoteki obejmuje także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką. Pozwani nie zdołali obalić tych domniemań.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że w chwili wytoczenia powództwa nie było przedawnione dochodzone w sprawie roszczenie, składające się z należności głównej w wysokości 390 000 zł i odsetek ustawowych za trzy lata wstecz w kwocie 134 672,88 zł.

Zdaniem Sądu odwoławczego, nieuzasadniony jest zarzut apelujących, że Sąd pierwszej instancji wydał wyrok z naruszeniem art. 69 u.k.w.h. i art. 1025 § 3 k.p.c. Nie podzielając stanowiska wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2005 r., III CZP 24/05 (OSNC z 2006 r., nr 4, poz. 60), Sąd Apelacyjny uznał, że dłużnik rzeczowy zgodnie z art. 69 u.k.w.h. ponosi odpowiedzialność za nieprzedawnione odsetki w pełnej wysokości, z ograniczeniem odpowiedzialności jedynie do wysokości wartości nieruchomości.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik pozwanych zarzucił naruszenie art. 118, art. 123 § 1 pkt 1 k.c., art. 69 u.k.w.h., oraz art. 382 w związku z art. 485 § 2a, 3, 4 i z art. 391 § 1 k.p.c. Powołując się na te podstawy, wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku (...) oraz o uchylenie nakazu zapłaty (...) i oddalenie powództwa” bądź o „uchylenie zaskarżonego wyroku (...) oraz

o uchylenie nakazu zapłaty (...) i przekazanie sprawy do Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uchwale z dnia 1 kwietnia 2011 r., III CZ 8/11 (Biul. SN 2011/4/5) Sąd Najwyższy, rozważając kwestię, czy przerwanie biegu przedawnienia roszczenia wobec dłużnika osobistego powoduje również taki skutek w odniesieniu do roszczenia wierzyciela skierowanego do dłużnika rzeczowego, tj. właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką, orzekł, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu obejmującemu wierzytelność wobec dłużnika osobistego nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia przeciwko właścicielowi nieruchomości, który – nie będąc dłużnikiem osobistym – ustanowił hipotekę dla zabezpieczenia tej wierzytelności.

Wskazując na orzecznictwo (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 kwietnia 2006 r., IV CK 3/06 i z dnia 4 grudnia 2008 r. I CSK 212/08, niepubl.), Sąd Najwyższy podzielił wyrażone w nim stanowisko, że współdłużnicy solidarni (art. 366 k.c.) i poręczyciel (art. 881 k.c.) zachowują pozycję samodzielną w ramach łączącego ich z wierzycielem stosunku obligacyjnego i w konsekwencji zarówno sam bieg terminu przedawnienia roszczeń, jak i przerwanie jego biegu następuje niezależnie dla tych podmiotów. Ten element juredydycznej odrębności roszczeń należy dostrzegać także wówczas, gdy pojawia się kwestia przerwania biegu wszystkich innych roszczeń występujących poza strukturą długu solidarnego. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2009 r., (IV CSK 43/09, niepubl.) wyjaśniono, że przerwanie biegu przedawnienia roszczenia może nastąpić co do zasady tylko między stronami postępowania. Przerwanie takie następuje tylko w granicach żądania pozwu (tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2000 r., II CSK 298/08, OSNC-ZD 2009, z. 4, poz. 107). Czynności podjęte przez wierzyciela tylko wówczas spowodują skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia roszczenia, jeżeli będą skierowane przeciwko podmiotowi, na rzecz którego biegnie przedawnienie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2002 r., V CKN 587/00, niepubl.).

Uogólniając przedstawione wywody, Sąd Najwyższy w omawianej uchwale stwierdził, że czynność podjęta przez wierzyciela bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia powinna być skierowana przeciwko adresatowi roszczenia i tylko wówczas może doprowadzić do skutku prawnego w postaci przerwania biegu przedawnienia tego roszczenia (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Reguła taka pozostaje aktualna także wtedy, gdy dla zabezpieczenia wierzytelności wobec dłużnika osobistego ustanowiona została hipoteka przez osobę niebędącą dłużnikiem osobistym i wierzyciel hipoteczny mógłby domagać się od tej osoby zapłaty sumy pieniężnej. Sama konstrukcja hipoteki jako rzeczowego zabezpieczenia o charakterze akcesoryjnym nie daje podstaw do obrony stanowiska odmiennego. Także w razie ustanowienia hipoteki przez osobę trzecią roszczenia wierzyciela o zapłatę, kierowane wobec dłużnika osobistego i dłużnika rzeczowego, zachowują odrębność prawną m.in. w zakresie biegu terminów ich przedawnienia i przerwania tego biegu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.).

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną podziela stanowisko wyrażone w przytoczonej uchwale. To oznacza, że nie można odmówić racji skarżącemu, iż zaskarżony wyrok – ale jedynie w zakresie rozstrzygnięcia o odsetkach – został wydany z naruszeniem art. 118 i 123 § 1 pkt 1 k.c. Sąd Apelacyjny uznał bowiem, że przerwanie biegu terminu przedawnienia w stosunku do dłużnika osobistego wywołuje taki sam skutek w odniesieniu do roszczenia wierzyciela w stosunku do dłużnika rzeczowego. Omawiany zarzut w pozostałym zakresie, tj. zabezpieczonej hipoteką wierzytelności w wysokości 390 000 zł jest natomiast nieuzasadniony, albowiem zgodnie z art. 77 u.k.w.h., w wersji sprzed dnia 20 lutego 2011 r., przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką – z wyjątkiem roszczenia o odsetki (art. 77 zdanie drugie u.k.w.h.) – nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej.

W uchwale z dnia 20 maja 2005 r., III CZP 24/05 (OSNC 2006/4/60) Sąd Najwyższy orzekł, że hipoteka zwykła, ustanowiona dla zabezpieczenia wierzytelności kredytowej banku, obejmuje odsetki za opóźnienie w spłacie tej wierzytelności w zakresie wskazanym w art. 1025 § 3 k.p.c. Nie zabezpiecza natomiast odsetek za opóźnienie ustalonych w umowie kredytowej według

zmiennej stopy procentowej, nawet gdyby zostały objęte treścią wpisu do księgi wieczystej. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną w pełni podziela rozstrzygnięcie, jak i motywy tej uchwały. Nie ma potrzeby szczegółowego przedstawiania uzasadniających przyjęte w uchwale rozstrzygnięcie argumentów, albowiem uchwała została opublikowana i jest powszechnie dostępna. Należy jedynie przypomnieć – ze względu na odrzucenie przez Sąd Apelacyjny omawianej uchwały z powodu wyrażonego w literaturze i przyjętego w orzeczeniu jednego z sądów apelacyjnych poglądu, że hipoteka zabezpiecza odsetki za cały okres opóźnienia dłużnika bez ograniczeń czasowych przewidzianych w art. 1025 § 3 k.p.c., przepisy te regulują bowiem odmienną materię prawną – że bronione w literaturze zapatrywanie, znane w chwili podejmowania uchwały III CZP 24/05, nie zyskało akceptacji Sądu Najwyższego z powodów przedstawionych w uchwale. Odrzucając omawianą uchwałę, Sąd Apelacyjny nie przedstawił nowych argumentów przemawiających za potrzebą weryfikacji rozstrzygnięcia przyjętego w uchwale. Trafie zatem skarżący zarzucili, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 69 u.k.w.h., polegającym na zasądzeniu odsetek za opóźnienie w spłacie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką zwykłą bez ograniczenia przewidzianego w art. 1025 § 3 k.p.c. Okoliczność, że art. 1025 § 3 k.p.c. został zmieniony ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 131, poz. 1075; dalej: „ustawa nowelizująca”), która weszła w życie z dniem 20 lutego 2011 r., nie ma znaczenia dla oceny zarzutu. Zgodnie bowiem z art. 13 ust. 1 ustawy nowelizującej, jeżeli postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte przed dniem wejścia w życie ustawy, do podziału sumy uzyskanej z egzekucji z przedmiotu obciążonego hipoteką, hipoteką morską, zastawem, zastawem rejestrowym albo zastawem skarbowym stosuje się przepisy dotychczasowe. Z akt sprawy wynika, że powódka wszczęła postępowanie egzekucyjne przeciwko pozwanym dnia 12 sierpnia 2010 r. (k. 363).

Nieuzasadniony jest zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w związku z art. 485 § 2a, 3 i 4 oraz art. 391 § 1 k.p.c., polegający – zdaniem skarżących – „na utrzymaniu nakazu zapłaty w mocy, z pominięciem faktu braku oryginałów i poświadczonych za zgodność z oryginałem dokumentów stanowiących podstawę

roszczenia”. Zarzut ten nie uwzględnia tego - co trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny – że podstawę wydania nakazu zapłaty stanowił złożony przez powódkę dokument urzędowy w postaci zwykłego odpisu z księgi wieczystej z wpisem hipoteki zwykłej na rzecz powódki (art. 485 § 1 pkt 1 k.p.c.). Hipoteka korzysta – zgodnie z art. 3 u.k.w.h. - z domniemania istnienia prawa wynikającego z wpisu hipoteki, które obejmuje, jeżeli chodzi o odpowiedzialność z nieruchomości, także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką (art. 71 u.k.w.h. w związku z art. 10 ust. 2 ustawy nowelizującej). Wymienione domniemania nie zostały w sprawie obalone. Przewidziane w art. 485 § 2a, 3 i 4 k.p.c. uregulowania dotyczące wydania nakazu zapłaty odnoszą się natomiast do innej sytuacji, niż stanowiąca podstawę wydania nakazu zapłaty w sprawie. Nie mogło zatem – wbrew zarzutowi skarżących – dojść do wydania nakazu zapłaty z naruszeniem przytoczonych w omawianej podstawie kasacyjnej przepisów prawa.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony orzeczenie w części wskazanej w sentencji wyroku i tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.), a w pozostałej części oddalił skargę kasacyjną jako nieuzasadnioną (art. 398¹⁴ k.p.c.).